

Cykelruter på Samsø

Cykeltur på sydøen

Med udgangspunkt fra Tranebjerg kirke drejes lige efter kirken mod Pillemark forbi Tranebjergs skole og idrætshal. I Pillemark drejes til højre og umiddelbart efter til venstre mod Vesterløkken ad Tranemosevej.

Her passerer på venstre hånd Tranemosen, der er øens eneste større sø, og hjemsted for et rigt fugleliv.

For enden af vejen køres mod stranden, hvor vejen ender blindt ved en P-plads. Går man ca. en halv kilometer sydpå langs stranden, kan man i perioder være heldig at finde

1. Ilse Mades Helligkilde, som vælder op af en udhulet egestamme midt på den åbne strand. Men nogen gange er kilden helt dækket af sand, og er derfor ikke til at få øje på. Her henstilles det, at man ikke forsøger at grave på stedet for ikke at ødelægge kilden.

Sagnet fortæller, at en død kvinde, Ilse Made, drev i land her, og da man forsøgte at køre liget til kirke i Tranebjerg og Kolby, kunde flere heste ikke drage det. Men da de vendte Vognen om til denne Onsbjerg Kirke Gaard – drog tvende heste det lettelig.

Citatet stammer fra en tavle i Onsbjerg Kirkes kor.

Turen fortsættes videre mod Kolby Kås. På vejen her ses de for øen så karakteristiske bakkerækker. De består af grus og sand, der blev afsat af istidens gletschere. I Kolby Kås ligger en havn som bruges til fragt og lidt lystbåde. Tidligere sejlede færgen til Sjælland herfra.

21. Kolby Mølle, der nu er fredet. Det er en hollandsk mølle, bygget ca. 1855 i Jylland og flyttet til Samsø 1899. Møllen var i brug indtil 1947.

I sommerperioden er den visse dage åben for besøgende.

Helt fremme i Kolby ligger på venstre side

22. Kolby Kirke, som er en af Samsø's fem middelalderkirker. Kirkeskibet er fra 1200-tallets midte. Det oprindelige kor er i senmiddelalderen blevet

ombygget og forstørret, og senere tilbyggedes sakristi, våbenhus og tårn. På tårnets vestvæg ses et kalkmaleri fra ca. 1525-50 af Sct. Jørgen og dragen. Ved kirkens restaurering i 1960'erne fandtes en lektorie- eller prædikestol fra katolsk tid i korbuens nordside.

Lige overfor Kirken køres ad Kolby Hovedgade mod Vesborg fyr. På vejen passerer

23. Stensbjergård Aktiv ferie. Her er masser af udendørs aktiviteter og svømmepøl.

24. Vesborg Fyr. Her kan man gå ad stien ned mod stranden, og fortsætte rundt om de banker, hvor middelalderborgen Wisborg engang lå. Størstedelen af slotsbanken er dog forsvundet i havet ved gentagne skred.

Selve fyret er bygget i 1894 på den tidligere forborg. Der er adgang til fyret, og fra toppen er der udsigt til Fyn, Sjælland og Jylland. Vesborg Fyr er det nærmeste, man kan komme Danmarks geografiske midtpunkt.

På tilbagevejen vælges i Kolby vejen højre om byen, og der fortsættes – forbi de åbne herregårdsmarker med spredte oldtidshøje – mod Brattingsborg.

25. Brattingsborg Slot: Det nuværende Brattingsborg Slot er opført i 1870.

Godset hed tidligere Sællemarksgård, efter en nedlagt landsby, der lå her, men godset omdøbtes af Griffenfeld. I 1677 overgik Brattingsborg som arveligt len til familien Danneskiold-Samsøe, i hvis besiddelse det stadig er.

Fra slottet køres videre forbi Ørnslund – en tidligere godsinspektørbolig – ind gennem skoven og helt ud til Samsøs sydkyst.

26. Brattingsborg skov er i dag en spændende og meget afvekslende skov efter de senere års store fældning og en række kraftige storme.

Fra P-pladsen ved stranden kan der spadseres til Lushage Fyr, der ligger ikke så langt mod øst langs stranden. På vejen ses et par lave skanser fra Englandskrigen 1801-14.

Fra Brattingsborg fortsættes mod

27. Ørby, og her kan man opleve meget af atmosfæren i en landsby fra omkring århundredeskiftet. I slutningen af 1800-tallet blev byen nemlig ramt af flere brande, der ødelagde de fleste af Ørbys gamle gårde og huse. Lige i udkanten af byen, på vejen mod Brundby ligger byens lille kirke, som er annekskirke til Tranebjerg.

Fra Ørby Hovedgade går turen videre mod Nørreskifte og Ballen. Nørreskiftevej fortsætter til

29. Ballen, hvor havnen tidligere har haft stor betydning som fragt- og fiskerihavn, men som nu er en velbesøgt sejlerhavn, og om sommeren er der en spændende atmosfære og masser af liv på havnen.

En sjældenhed, Kalkovnen, kan ses blot 100 m mod syd ad strandstien. Det er en restaureret kalkbrændeovn, hvor der fra 1880'erne og indtil 1936 brændtes koralkalk fra Fakse. Læskningen foregik inde i bygning.

I modsatte ende af Ballen, ved Strandvejen, ligger Den gamle Købmandsgård, der er opført i 1844.

Så går turen videre mod

30. Brundby, som for øvrigt har fået sit navn fra mere end 50 husbrønde (brøndenenes by). På vejen mod Tranebjerg på venstre hånd ligger Basebakkegården med en nyligt restaureret husbrønd. Brønden er måske helt fra det 16. århundrede og efter datidens forhold et kæmpe bygningsværk.

Ikke langt derfra på højre hånd ligger den højt beliggende stubmølle Kolhøj Mølle, der er bygget i begyndelsen af 1600-tallet på øen Endelave. I 1817 blev den flyttet til Samsø og er siden blevet flot restaureret.

Herfra går turen tilbage til Tranebjerg.